

INNSPILL TIL MUSIKKUTVALGET

SAMT - forum for samtidsmusikkaktører

Det norske samtidsmusikkfeltet består av skapende, utøvende, produserende og formidlende aktører som utvider og utvikler nye musikk- og lydopplevelser for publikum i hele Norge.

Samtidsmusikkbegrepet omfatter nyskapende lydbasert kunst i et bredt spekter av uttrykk, fra store orkestre og kammergrupper til solister, faste og prosjektbaserte ensembler, frilansere, lyd- og installasjonskunstnere, musikkteknologer, tverrkunstneriske utøvere, komponister og improvisatører. Det inkluderer også store og mindre institusjoner som produksjonssentre, arrangører og festivaler. Feltet er ikke en sjanger, men et mangfold av metoder og tilnærminger. Samtidsmusikken omtales blant annet som ny musikk, eksperimentell musikk eller avantgarde kunstmusikk, og henter impulser fra og involverer kunstnere fra områder som støy, impro, lydkunst, rock, pop, jazz, folk og en rekke andre musikalske verdener.

I dag fremstår vi som et av Europas mest kreative musikalske miljøer, der formidling av eksperimentell musikk skjer på høyeste internasjonale nivå. Våre kunstnere, komponister, ensembler og festivaler stiller ut lydinstallasjoner på MOMA i New York, blir gjenstand for dokumentarfilmer i tysk fjernsyn, får bestillinger fra prestisjetunge ensembler og festivaler i Polen, USA eller Frankrike og turnerer, samarbeider bredt med verdens fremste aktører.

Til tross for dette opplever store og små organisasjoner at våre musikkformer mangler infrastruktur, stabilitet og faglig forankrede finansieringsprosesser. Vi anser musikalsk innovasjon som en essensiell del av ytringskulturen vår, og for å sikre publikums og kunstnernes mulighet for deltagelse i denne kunstformen har vi gått sammen på tvers av fagfelt og organisasjoner for å tydeliggjøre felles utfordringer, vurderinger og prioriteringer.

Bak dette innspillet står SAMT - en uformell samarbeidsparaply for større og mindre aktører i feltet. Pr. i dag består SAMT av nyMusikk, Norsk Komponistforening, Ultima, Oslo Sinfonietta og Cikada, Notam og representanter fra frilanskunstnerne. Sammen dekker vi spekteret av aktører i vårt felt, fra elektronisk til akustisk musikk, fra festival til arrangør, fra enkeltkunstnere til ensembler. I forlengelsen av arbeidet med dette innspillet vil vi gradvis bygge ut gruppen til å inkludere flere aktører og perspektiver.

SAMT har fungert som en åpen diskusjonsplattform for feltet siden 2018. Gjennom samtaler, arbeidsgrupper og diskusjoner arbeider vi for å utvikle en langsiktig strategi for oppbygging og ivaretagning av feltet gjennom koordinering og samarbeid. Kjernemandatet for SAMT er å arbeide for styrking av norsk samtidsmusikk.

HVORFOR SAMTIDSMUSIKK?

Samtidsmusikken har ingen bærende institusjoner, men baserer seg på virksomheten til en lang rekke aktører innen det frie feltet. Dette gjør virksomheten sårbar. Hvorfor er samtidsmusikken viktig?

Samtidsmusikken speiler aktuelle temaer og kultur.

Feltet gir mennesker mulighet til å engasjere seg i viktige spørsmål som identitet, teknologi, sosial rettferdighet og klimaendringer på nye og tankevekkende måter. Gjennom å utfordre grenser og eksperimentere med nye lyder, strukturer og ideer, fremmer samtidsmusikk, innovasjon og kreativitet som ofte inspirerer andre felt som teknologi og utdanning.

Samtidsmusikk baner vei for nye kreative samarbeidsformer.

Musikere innen sjangeren jobber alene eller i samarbeid, ofte på uvanlige og uprøvde måter, noe som baner vei for nye arbeidsmetoder og samarbeidsformer. Ved å synliggjøre ulike perspektiver og uttrykk på tvers av musikalske sjangre og kunstformer fremmer samtidsmusikk, mangfold og inkludering. Den bidrar til å bygge bro og skape empati ved å løfte frem underrepresenterte og marginaliserte stemmer, historier og uttrykk som er fraværende eller lite synlige i tradisjonelle og etablerte sammenhenger.

Samtidsmusikken utfordrer status quo.

Ved å bryte med konvensjoner og forventninger oppmuntrer samtidsmusikken til kritisk tenkning og utfordrer tradisjonelle samfunnsnormer. På denne måten åpner musikkformen opp for dialog og endring. Musikkens aktører samarbeider på tvers av kulturer, kunstformer, disipliner og geografiske grenser, og inkluderer publikumsdeltakelse i nye kreative prosesser, noe som bidrar til å bygge fellesskap og forbindelser.

Aktørene i samtidsmusikkfeltet produserer mer effektivt enn institusjonene.

Gjennom sitt virke sikrer ensemblene en kulturarv og bidrar aktivt til nyskaping og vedlikehold av det økosystemet et levende musikkfelt er. Ensemblene fyller en plass i norsk musikkliv som orkestrene ikke gjør i tilstrekkelig grad.

Samtidsmusikken leverer best på kjønnsbalanse og diversitet

Komponistforeningens repertoarundersøkelse fra 2019 viser tydelig at de frie aktørene ikke bare spiller mest nyskrevet musikk, men at de også spiller mest norsk musikk og kan vise til en bedre kjønnsbalanse i programmeringen enn sine institusjonelle motparter.

Samtidsmusikken sikrer nyskaping

Musikalsk og teknisk innovasjon står sentralt i vår virksomhet. Våre aktører driver utviklingen fremover gjennom kontinuerlig utprøving og eksperimentering.

UTFORDRINGER

Gjennom vår dialog har vi samlet virkelighetsbeskrivelser fra ulike sider i feltet til generelle beskrivelser. Selv om aktørene har ulike opplevelser av situasjonen, finnes det noen felles erfaringer som går igjen:

Prosjektifisering fører til fragmentering av virksomhet og over-administrasjon.

Praksis i dag er at hoveddelen av statens økonomiske tilskudd til arrangører, ensembler og andre aktører gis på prosjektbasis. Mangelen på langsiktig tillit til aktørenes kunstneriske og organisatoriske valg fører til at fokus trekkes bort fra kjernevirksomheten og over på søknadsskriving og rapportering. Den prosjektbaserte støtten bidrar også til en fragmentering av driften og gjør det vanskeligere for organisasjoner å engasjere seg i langsiktige initiativer. Dette begrenser også mulighetene for å delta i internasjonale prosjekter som Creative Europe-programmer eller samproduksjoner med internasjonale festivaler og institusjoner, som krever stabilitet og forutsigbarhet over tid.

Avstanden mellom samtidsmusikkfeltets økonomiske rammer og andre aktører øker.

En kombinasjon av endringer og utfordringer på finansieringssiden utgjør en negativ spiral som gradvis reduserer bærekraften i feltet. Tildelingsstørrelsen har for mange stått stille i lang tid, noe som har ført til en reell reduksjon på opp mot 40% for ensembler og organisasjoner, basert på en indeksregulert sammenligning av tilskuddsnivå i hhv 2010 og 2024. Sammenlignet med kammerorkestre og vokalensembler har samtidsmusikkfeltets aktører stått på stedet hvil i 15 år. Dette blir forsterket av at enkeltkunstneres økonomi er ytterligere presset, mye på grunn av endrede rammer for økonomisk kompensasjon for rettigheter for bruk av musikk.

Feltet mangler arenaer for produksjon og visning

Det er stort behov for øvings-, produksjons- og framføringslokaler for musikere og ensembler, spesielt prosjekter som utvikles over lengre tid. Det finnes steder som brukes til framføringer, men kostnadene ved å leie lokaler i teatre, gallerier og andre arenaer er en stor utfordring for festivaler som Ultima, Borealis, ILIOS og nyMusikk, samt ensemblene i det frie feltet. På mindre steder anvender ofte lokale kulturhus samme betingelser for kulturelle prosjekter som for kommersielle. Mange hus mangler også tilstrekkelig infrastruktur.

Økonomien mellom ensembler, komponister, produksjonssentre og festivaler er ikke avstemt

Det er en nasjonal utfordring at nesten all virksomhet må koproduseres. At bestilling av nye verk fordrer et flettverk av finansieringskilder vanskeliggjør gjenbruk og flerbruk siden det finnes så få profesjonelle formidlingsarenaer. Så lenge ingen av aktørene har økonomi til å følge en produksjon fra bestilling til fremføring, setter det ofte en eller flere av de samarbeidende partene i en økonomisk skvis. Selv om koproduksjon og koordinering er positivt, er det et problem at alle prosjekter er avhengige av så kompliserte finansieringsprosesser.

Norske samtidsmusikkfestivaler har for svak økonomi

Generelt er festivaler musikk-Norges viktigste og mest kjøpesterke formidlere. Likevel bruker Norsk kulturråd kun 4% av festivalpotten på samtidsmusikkfeltet. Dette fører til at norske samtidsmusikkfestivaler ikke har økonomi til å fylle sitt ansvar som bestiller og produsent for nye verk, prosjekt og initiativ. Samtidsmusikkfestivaler fremmer ikke bare en spesifikk sjanger, men inkluderer også mange uttrykksformer som faller utenfor tradisjonelle sjangerbegreper og etablerte arenaer og festivaler. Dette innebærer at potten som er avsatt til feltet, er betydelig lavere enn det reelle omfanget av aktører og aktiviteter som feltet berører. Mangelen på tilstrekkelig finansiering skaper utfordringer for både utviklingen av nye kunstneriske prosjekter og muligheten til å nå ut til et bredere publikum. Kulturrådets investering i feltet står ikke i forhold til det mangfoldet og den innflytelsen vi faktisk representerer.

Den kommersielle musikkindustrien presser på statlige støtteordninger

Kollapset i den kommersielle musikkbransjen har ført til tiltakende press på statlige ordninger som er opprettet for å finansiere kunst. Dette blir forsterket av harmoniseringen av norsk regelverk opp mot nye EØS-direktiv. Kulturdepartementet har ikke lyktes i å etablere norsk tilpassing av regelverket som tar høyde for behovet for styrking og/eller vern av norsk kunst- og kulturproduksjon. Dette fordrer en ny gjennomgang av fagligheten i vurderingsarbeidet som ligger til grunn for tildelinger og en presisering av viktigheten av å stimulere produksjon av ikke-kommersiell musikk.

TILTAK

Tiltak 1: Innfør en tillitsreform i det frie feltet

Reduser graden av prosjektfinansiering og øk bruken av treårige tildelinger. Dette vil gi en betydelig effektiviseringsgevinst både i feltet og hos kulturdirektoratet. Samfunnet vil få mer effekt av sin investering i kultur når en større del av virksomheten er finansiert over drift, med økt tillit til aktørenes virksomhet og faglige vurderingsevne.

Tiltak 2: Styrke bestillingen av ny norsk samtidsmusikk

Vi mener det er behov for en betydelig økning i bevilgningene til bestilling og utvikling av nye verk på det frie feltet gjennom Norsk Kulturråd. Dette vil gi komponister mer rom for å skape ambisiøse og innovative verk. I tillegg ønsker vi at det etableres en søknadsbasert insentivordning for ny norsk musikk, etter modell fra av ordningen for ny norsk dramatik. Målet er å gi institusjoner og festivaler et insentiv til å programmere og produsere mer ny norsk musikk, og gi utøvende aktører økonomisk mulighet til å delta i utviklingsprosesser.

Tiltak 3: Etablere et norsk senter for samtidsmusikk

Utviklingen av uavhengig og eksperimentell musikk trenger et produksjons- og visnings-senter for å styrke vilkårene for musikalsk nyskaping. Samtidsmusikkfeltet sysselsetter en stor andel norske musikere, og trenger en formidlingsarena på linje med Riksscenen for folkemusikk og Nasjonal jazzscene. Et senter vil fungere som vertskap for utviklingsprosesser, som Dramatikkens Hus, utgjøre et samlingspunkt og driftsselskap for utleie av studioer og atelier og tilby relevante formidlingsarenaer til serier og festivaler.

Tiltak 4: Profesjonalisere regionale arrangører

I nyMusikks lokalavdelingsnettverk finnes ryggraden til en komplett regional formidlingsplan for samtidsmusikk. Dette nettverket drives i dag på frivillig basis og må for å møte det økende antallet profesjonelle musikere også profesjonaliseres og tilføres nye midler. En gradvis oppbygging av regionale formidlingsaktører vil styrke turnémulighetene i feltet, føre til økt gjenbruk, koordinering av bestillinger, og muliggjøre profesjonelt publikumsarbeid.

Tiltak 5: Omorganisere finansieringen av ensemblefeltet

Kulturrådets virksomhetsstøtte til norske samtidsmusikkensembler er preget av at avsetningen er for liten og blir fordelt på for mange aktører. De store ensemblene bør løftes ut i en egen pott slik at det frigjøres midler til fordeling på det prosjektbaserte frie feltet. Finansieringen av ensemblefeltet bør omstruktureres i dialog med Norsk jazzforum som også har behov for å sikre drift av større ensembler, uten at dette går på bekostning av de mindre.

Tiltak 6: Løfte finansieringen av norske samtidsmusikkfestivaler

Økonomien til norske samtidsmusikkfestivaler må styrkes slik at disse kan fungere som bestillere og produsenter overfor resten av feltet. Ubalansen i tildelingsstørrelsen mellom tidligere knutepunktfestivaler og andre festivalaktører må harmoniseres. Nye festivalmiljøer må styrkes slik at det sikres regional variasjon i programprofil og kuratorisk prosess. Festival-porteføljen til Norsk kulturråd må i større grad samsvare med etablerte kunstfaglige mål, og den kunstpolitiske fagligheten i tildelingsprosessen må styrkes. Både regionale og nasjonale samtidsmusikkaktører må sikres stabile produksjonsvilkår.

KONKLUSJON

Samtidsmusikkfeltet er i dag bredere og mer mangslungent enn noen gang. Vi er overbevist om at norsk musikk beriker og inspirerer mennesker og at ny norsk musikk skal fortsette å være en viktig del av norsk samfunnsstruktur, kultur og identitet. Vi er også overbevist om nødvendigheten av å ta grep for sikre en helhetlig utvikling av feltet.

Dessverre viser vår gjennomgang av feltet flere negative trender. Samtidsmusikkfeltet er en relativt liten, høyt utdannet, men sårbar kunstnergruppe. Å sikre de små og spesialiserte kunstnergruppene blir ekstra viktig i utfordrende tider som nå, slik at spesialkompetansen og den høye kvaliteten i kunsten som skapes i Norge kan videreføres gjennom en periode med liten vekst generelt.

Vi håper på et konstruktivt samarbeid med utvalget og andre relevante aktører for å sikre at norsk musikkliv får den investeringen og oppmerksomheten det fortjener. Vi tror at en åpen dialog og et felles fokus på å finne helhetlige løsninger er avgjørende for å skape et levende og bærekraftig norsk kulturliv.

Oslo, 31. desember 2024

For SAMT – forum for samtidsmusikkaktører

Bjørnar Habbestad
nyMusikk

Heloisa Amaral
Ultima

Knut Olaf Sunde
Norsk komponistforening

Sarah Ludwig-Simpkin
Cikos

Christian Blom
Notam

Tanja Orning
Frilans musiker og musikkforsker